

Noe må skje

Månedsbrev 03/2013

Kinesiske politikere er flinke til å liste opp hva som bør skje. Evnen og viljen til å gjennomføre de nødvendige tiltakene kan det imidlertid skorte på.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Ti år med Hu Jintao som generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet og med Wen Jiabao som statsminister er over. De to har holdt stø kurs. For stø. Ti år uten gjennomgripende reformer. Kineserne venter i spenning på hva den nye lederduoen Xi Jinping og Li Keqiang har i ermet. Forventningene er store. Noe må skje.

På tide med nye reformer

I august vil den nye partisjefen Xi Jinping holde en tale til Central Party School. Det er da ventet signaler om nye politiske tiltak. Når de vel tre hundre delegatene i Sentralkomiteen til Det kinesiske kommunistpartiet møtes i oktober, forventer man å se en ny politikk utmeislet. Der kampen mot forurensning og korrupsjon bør stå sentralt. Men hvor realistisk er det? Når dagens ledere på ulike nivåer nyter godt av korrupsjon, hvor lett er det da å få bukt med problemet? Når de som forventes å skulle gjøre noe selv vil tape på det, i hvert fall på kort sikt, hvor ivrige og samarbeidsvillige vil de være til å endre atferd?

Noe tilsvarende gjelder i kampen for et renere miljø. Strengere miljøkrav koster penger. Dermed vil overskuddene i de statseide foretakene gå ned. Bonus og andre fordeler ledelsen har, vil krympe. Og partikamerater som også har en hånd nede i honningkrukken, vil ikke kunne grafse til seg så mye som før.

”Himmelen er høy og keiseren er langt unna”, heter et gammelt ord i Kina. Det gjelder fortsatt. Beslutninger i Beijing er ikke det samme som handling i provinsene.

Situasjonen i Kina er ugrei...

Kinesiske politikere er flinke til å liste opp hva som bør skje. Men ikke like flinke til å designe

tiltak og å ta i bruk de virkemidlene som trengs for at det de gjerne ser skal skje, skjer.

Som eksempel kan nevnes det fokus man i den senere tid har hatt på innovasjon og fornyelse i næringslivet. Men ikke med et ord er behovet for økt konkurranse som virkemiddel for et innovasjonsdrevet næringsliv trukket frem. Hvorfor ikke? Fordi Kinas mange statseide foretak har en monopolsituasjon de ikke vil gi fra seg. En privatisering av dem ville gi sterkere konkurranse, legge forholdene bedre til rette for innovasjon og øke produktiviteten i økonomien. Men de som sitter på toppen og styrer statseide foretak, vil ikke vite noe av det. At de har makt kan man lese ut av det enkle faktum at eieren av de statseide foretakene – Finansdepartementet – ikke makter å få dem til å betale utbytte som står i forhold til overskuddene.

Makten i Kina er sterkt fragmentert. Lokale politikere og ledelsen av statseide foretak, er allerede nevnt. Begge, hver på sine områder, har under Hu og Wen, maktet å blokkere en utvikling helheten trolig ville være tjent med.

... men nye ledere kan kanskje få fart på sakene

Sammenlignet med avgående Hu Jintao har Xi Jinping to fordeler. For det første, den naturlige autoriteten som ligger i å være sønn av en tidligere fremstående revolusjonær. Det gir en selvsikkerhet og ro som Hu måtte tilkjempe seg. Og også en legitimitet i folket og i Folkets Frigjøringshær som er av stor

Sementfjeset til Hu har nå blitt erstattet av det mer levende og til tider smilende fjeset til Xi.

verdi i den maktkampen som kontinuerlig pågår i Midtens rike. Videre fikk Xi umiddelbart overta som sjef for Militær-kommisjonen, noe Hu måtte vente et par år med, ettersom forrige mann, Jiang Zemin, holdt fast på denne posisjonen.

Den andre fordelten er erfaringsbakgrunn. Mens Hu tilbrakte mye tid som guvernør i Tibet og blant annet måtte håndtere perioder med oppstand og stor uro, gikk Xi sine senere læreår som guvernør i den dynamiske Zhejiang-provinsen ved kysten rett sør for Shanghai. Deretter var han partisekretær i selve Shanghai. Ettersom det er økonomien som må reformeres, med mindre makt til byråkrater og Parti, og mer makt til marked gjennom sterkere konkurranse, gir denne erfaringen Xi Jinping innsikt i hva som skal til for en vellykket utvikling.

Xi Jinping har en langt større naturlig trygghet enn hva Hu Jintao hadde. Det har man allerede sett. Sementfjeset til Hu har nå blitt erstattet av det mer levende og til tider smilende fjeset til Xi. I tillegg har Xi Jinping en kjent sangerinne til kone – lenge før folk visste hvem Xi var, kjente de til Peng Liyuan, som fru Xi heter. Når Kinas nye president reiser til Sør-Afrika senere denne måneden, blir fru med. Trolig vil hun opptre. Hensikten er å vise BRICS-kameratene (Brazil, Russia, India, China, South-Africa) at Kina har mer å by på enn bare penger.

Men Xi er også hard i klypa. Det sies at det ugreste problemet om eiendomsretten til noen skjær i Sør-Kinahavet som japanere og kinesere nå kives om, ble søkt løst fra Japans side ved å love at landets ledere skulle slutte å besøke krigsminnesmerker i Japan. Disse besøkene virker som en rød klut på kineserne. Tilbudet om å slutte med dem, mot at kineserne sluttet å fly over de omdiskuterte øyene, heter det seg, ble blankt avvist av Xi.

En tredje fordel har Xi også forresten, sammenlignet med Hu. Av de syv medlemmene i Politbyråets faste komité, er fem nær til Xi. For Hu var styrkeforholdet i den faste komitéen langt mindre fordelaktig.

Planer er mindre helhetlig enn mange tror

I vestlige øyne fremstår ofte de kinesiske myndighetene med en helhetlig plan selv når dette langt fra er tilfellet. Et eksempel på manglende styring fra sentralt hold, er hvordan beslutninger om Kinas direkte-investeringer i utlandet fattes. Mange i Vesten tror det er en "grand plan" som ligger bak, og at alt skjer på koordinert basis. Slik er det ikke. Hvert enkelt statseid selskap står selv for planlegging og gjennomføring. Og noen ganger går de så uprofesjonelt frem at de mister kontrakter som de egentlig lett burde ha dratt i land.

Ingen vei utenom fortsatt privatisering

De som observerer Kina utenfra, er ofte mer optimistiske enn de som ser Midtens rike fra innsiden. Den økonomiske veksten er drevet av store investeringer i infrastruktur, bygg og produksjonsanlegg. Denne veksten kan fortsette noen år til. Men en vekst basert på innovasjon og fornyelse må etter hvert ta over. Det er vanskelig å se hvordan man kan få det til i en økonomi som i så stor grad er dominert av store statlige selskaper med svake eierstyringsmekanismer.

Beslutninger i Beijing er ikke det samme som handling i provinsene.

Skal Kina få til en vedvarende produktivitetsvekst, må økonomien privatiseres. Det må gis langt mer rom for reell konkurranse. Men det gir jo samtidig Partiet mindre kontroll.

En økonomi der den private sektoren skal vokse på bekostningen av den statlige krever mer forutsigbare rammebetingelser. Sentralt her er bedre rettssikkerhet og et vel-fungerende system med "checks and balances". Lar det seg gjøre å utvikle et system med "checks and balances" under bibehold av ettparti-staten?

Noe må skje

I fjor ble Bo Xilai, guvernør i Chongqing-provinsen, satt i fengsel siktet for korrupsjon. Hans direkte appell til folket hadde blitt en trussel for Partiet. Imidlertid har Bo mange støttespillere. På tross av at han selv er satt ut av spill, så er de ideene han stod for langt fra ute av den kinesiske debatten – en blanding av Maos begeistring og kamp mot korrupsjon internt, og et mer markant Kina, som ikke lar

seg plukke på nesene, eksternt. Folk på lag med Bo kan komme sterkt tilbake.

Kineserne venter i spenning på hva den nye lederen har på tapetet. Kineserne er utålmodige. De fleste håper nok at Xi makter å konsolidere sin egen makt temmelig kjapt slik at de utspillene han kommer med i oktober, både er gjennomtenkte og gode og, ikke minst, gjennomførbare. Noe må skje.

21. mars 2013

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>